

art Klett

Alexandru Crișan
Liviu Papadima
Ioana Pârvulescu
Florentina Sâmihăian
Rodica Zafiu

Limba și literatura română

Clasa a IX-a

Cuprins

Evaluare inițială 6

UNITATEA 1 – JOC ȘI JOACĂ

• **LITERATURĂ**

Creația și jocul: *Prefață* de Tudor Arghezi. 10
Joc de copii: *Erasmo sau A doua fotografie cu oameni mici* de Mircea Horia Simionescu. . . 13
Invenție și ficțiune 17
Textul jurnalistic: *Escape room* 18
Texte auxiliare: *Jocurile lui Gargantua* de François Rabelais; *Computer games forever* de Mircea Cărtărescu; *Cântecul monstrului din Loch Ness* de Edwin Morgan; *Cântecul de noapte al peștelui* de Christian Morgenstern; *Caligramă* de Guillaume Apollinaire 20

• **COMUNICARE**

Textul informativ 26
Dialogul. Conversația. 28
Conversația cotidiană 31
Jurnalul de lectură și fișele de lectură 34
Proiect individual: *Jocul preferat* 36

• **ELEMENTE DE LIMBĂ ROMÂNĂ**

Cuvintele: forme și sensuri. 37

Evaluare Unitatea 1 42

UNITATEA 2 – LUMI FANTASTICE

• **LITERATURĂ**

Un popas primejdios: *La hanul lui Mânjoală* de I.L. Caragiale. 44
Universul SF: *Roadele unei diplomații chibzuite* de Ov.S. Crohmălniceanu 51
Imaginație și ficțiune. 56
Textul științific: *Condiția literaturii SF* de Florin Manolescu 57
Texte auxiliare: *Țiganiada* de Ion Budai-Deleanu, *Povestea fără sfârșit* de Michael Ende; *Albina și ariciul, munții* (text folcloric); *Cartea de bucate* de Simona Popescu; *Camera fantastică* de Nicolae Manolescu 60

• **COMUNICARE**

Textul narativ 70
Textul descriptiv. 72
Referatul 75
Situația de comunicare 76

• **ELEMENTE DE LIMBĂ ROMÂNĂ**

Cuvinte și context 79

Evaluare Unitatea 2 86

UNITATEA 3 – ȘCOALA

• **LITERATURĂ**

Școala între haz și necaz: *Amintiri din copilărie* de Ion Creangă 88
Proiect de grup: *Școala de mâine* 95
Sinus și cosinus: *Corigența* de Mircea Eliade 96
Textul memorialistic: *Ora de istorie* de Marin Preda. 101
Realitate, adevăr și ficțiune 105
Texte auxiliare: *Tot mai înveți, maică?* de G. Călinescu; *Timpul ce ni s-a dat* de Annie Bentoiu; *Necazuri cu școala* de Daniel Pennac. 106

• **COMUNICARE**

Funcțiile limbajului 110
Povestirea. Relatarea 112
Rezumatul. 114
Argumentarea. 116

• **ELEMENTE DE LIMBĂ ROMÂNĂ**

Normă și abatere 120

Evaluare Unitatea 3 126

UNITATEA 4 – IUBIREA

• **LITERATURĂ**

Clipe de grație: *Vorbește-ncet* de Mihai Eminescu 128

Drumuri nemarcate: *Nora sau Balada Zânei de la Bâlea-Lac* de Mircea Nedelciu 131
Nebun de amor: *O noapte furtunoasă* de I.L. Caragiale. 136
Textul epistolar: Scrisori de Mihai Eminescu către Veronica Micle 138
Texte auxiliare: *Zburătorul* de Ion Heliade-Rădulescu; *Balada crinilor care și-au scris frumos* de Emil Brumaru; *Romeo și Julieta* de William Shakespeare 142
LITERATURĂ ȘI FILM. Scriitori, creație literară și film 146

• **COMUNICARE**
Monologul 148
Corespondența. 150
Anunțuri publicitare. 151
Eseul școlar. 152

• **ELEMENTE DE LIMBĂ ROMÂNĂ**
Corectitudine și greșeală 154

Evaluare Unitatea 4 160

UNITATEA 5 – CONFRUNTĂRI ETICE ȘI CIVICE

• **LITERATURĂ**
Piedici în calea iubirii: *Mara* de Ioan Slavici 162
Rinocerizarea: *Rinocerii* de Eugen Ionescu 170
Eseul: *Tipuri de trecere* de Andrei Pleșu 174
Texte auxiliare: *De veghe în lanul de secară* de J.D. Salinger; *Aforisme* (compuse într-un cerc literar din București) 178
LITERATURĂ ȘI FILM. Filmul de actualitate: *Bacalaureat* de Cristian Mungiu 182

• **COMUNICARE**
Textul argumentativ. 185

• **ELEMENTE DE LIMBĂ ROMÂNĂ**
Scriere și oralitate 187

Evaluare Unitatea 5 192

COMPETENȚE GENERALE ȘI SPECIFICE

1 **Utilizarea corectă și adecvată a limbii române în receptarea și în producerea mesajelor în diferite situații de comunicare**
- **1.1.** utilizarea adecvată a achizițiilor lingvistice în receptarea diverselor texte
- **1.2.** identificarea elementelor specifice din structura unor tipuri textuale studiate
- **1.3.** exprimarea orală sau în scris a propriilor reacții şi opinii privind textele receptate
- **1.4.** redactarea unor texte diverse
- **1.5.** utilizarea corectă şi adecvată a formelor exprimării orale şi scrise în diverse situații de comunicare

2 **Folosirea modalităților de analiză tematică, structurală și stilistică în receptarea diferitelor texte literare și nonliterare**
- **2.1.** aplicarea unor tehnici vizând înțelegerea textelor literare sau nonliterare
- **2.2.** identificarea temei textelor propuse pentru studiu
- **2.3.** compararea ideilor şi atitudinilor diferite în dezvoltarea aceleiaşi teme literare
- **2.4.** analizarea componentelor structurale şi expresive ale textelor literare studiate şi discutarea rolului acestora în tratarea temelor
- **2.5.** compararea trăsăturilor definitorii ale comunicării în texte ficționale şi nonficționale
- **2.6.** aplicarea conceptelor de specialitate în analiza şi discutarea textelor literare studiate
- **2.7.** compararea limbajului cinematografic cu acela al textului scris

3 **Argumentarea în scris și oral a unor opinii în diverse situații de comunicare**
- **3.1.** identificarea structurilor argumentative într-un text dat
- **3.2.** identificarea elementelor dintr-un text care confirmă sau infirmă o opinie privitoare la textul respectiv
- **3.3.** argumentarea unui punct de vedere privind textele studiate

VALORI ȘI ATITUDINI
- Cultivarea interesului pentru lectură și a plăcerii de a citi, a gustului estetic în domeniul literaturii
- Stimularea gândirii autonome, reflexive și critice în raport cu diversele mesaje receptate
- Formarea unor reprezentări culturale privind evoluția și valorile literaturii române
- Cultivarea unei atitudini pozitive față de comunicare și a încrederii în propriile abilități de comunicare
- Abordarea flexibilă și tolerantă a opiniilor și a argumentelor celorlalți
- Cultivarea unei atitudini pozitive față de limba maternă și recunoașterea rolului acesteia pentru dezvoltarea personală și îmbogățirea orizontului cultural
- Dezvoltarea interesului față de comunicarea interculturală

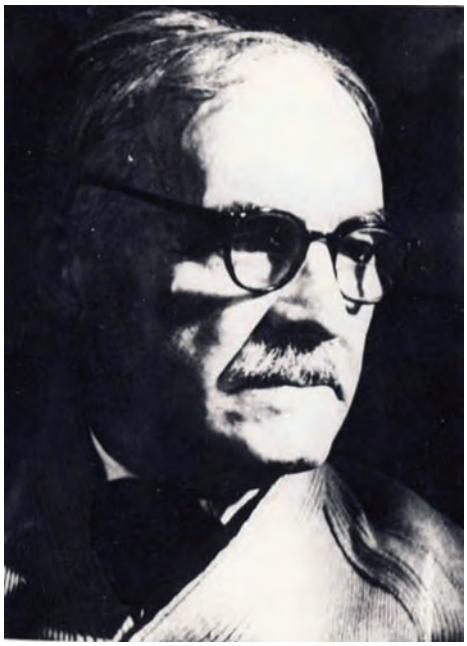
UNITATEA 1

Joc și joacă

Pieter Bruegel cel Bătrân, *Jocuri de copii* (1560)

Creația și jocul

Tudor Arghezi (1880 – 1967), poet, prozator și gazetar cu o carieră literară întinsă și foarte bogată, unul dintre autorii de prim rang ai perioadei interbelice.

Biografia scriitorului, plină de cotituri, a rămas până astăzi controversată în multe detalii. Nu-și încheie studiile, începe să lucreze în fabrică, publicând în paralel versuri în reviste. În 1899 se retrage la Mănăstirea Cernica, iar între 1900 și 1905 e diacon la Mitropolie. Pleacă în Elveția, la Fribourg, unde este găzduit la o mănăstire. Audiază cursuri universitare la Geneva. Învață să lucreze ca bijutier și ceasornicar. Colindă prin Europa. Revenit în țară în 1910, se afirmă în primul rând ca jurnalist cu temută vervă polemică. Rămâne în Capitală în timpul ocupației germane din Primul Război Mondial, scriind la *Gazeta Bucureștilor* și la *Scena,* publicații devenite progermane, ceea ce îi aduce, după război, acuza de colaboraționism și un an de închisoare la Văcărești. În vremea celui de-al Doilea Război Mondial este închis din nou, la Târgu-Jiu, pentru pamfletul *Baroane*, considerat a leza autoritatea militară hitleristă în România. Țintă a unor atacuri vehemente după instaurarea comunismului, este marginalizat câțiva ani, opera fiindu-i pusă sub interdicție. După o serie de gesturi de frondă – vinde în piață cireșe din livada sa de la Mărțișor –, începe să se bucure din nou de onoruri. Este ales membru al Academiei Române și al Marii Adunări Naționale. Opera lui câștigă tot mai multă prețuire după 1970.

Arghezi începe să publice la 16 ani, dar debutează editorial târziu, la 47 de ani, când era deja bine-cunoscut prin scrierile apărute în reviste. Volumul de versuri *Cuvinte potrivite* (1927), sinteză a creației sale lirice de până

PENTRU ÎNCEPUT

1 Amintiți-vă ce texte studiate în gimnaziu au avut ca temă jocul.

2 Precizați câteva idei pe care le-ați reținut în legătură cu această temă.

3 Ce înseamnă jocul pentru voi? Alegeți dintre următoarele răspunsuri sau formulați altele:

• amuzament • competiție • altă realitate • pierdere de timp • efort • creație • gratuitate • exercițiu mental • destindere • imaginație • învățare • simulare • spirit de echipă

4 Unele jocuri sunt „pentru copiii între 9 și 99 de ani”. Ce semnificație credeți că are această formulă publicitară?

PREFAȚĂ

de Tudor Arghezi

Într-o zi, pe înserat,
Ce să vezi? Ne-am apucat,
Doi părinți și doi copii,
Din *Cartea cu jucării*,
Să mințim, să povestim
Ce-am știut și ce nu știm,
Pentru alți copii, mai mici,
Nici chiar mici de tot, dar nici
Mari, ca de însurătoare,
Și făcurăm și-o prinsoare,
Cine poate scri mai iute
Stihuri vreo câteva sute,
Și ne-am așternut pe scris.
Ochii ni s-au cam închis,
Mâna ne-a cam amorțit
Și-a ieșit ce a ieșit.
Am citit în adunare
Ce scrisese fiecare,
Și din toate, vrea nu vrea,
S-a ales povestea mea.
Rămășagul fu: „Se poate
Scri și pe nerăsuflate?”
Vorba e c-am câștigat
Și,-n sfârșit, am răsuflat.
Partea mea, într-adevăr,
Am avut un sfert de măr,
Împărțind un măr crețesc;
Nu cumva ca să jignesc
Pe tovarășii de coate,
Mâncând sferturile toate.

Domnule, care citești
Multe altele povești,
Mai frumoase și mai scrise,
N-o să-ți placă, pare-mi-se.

Te-ai deprins cu stih bogat,
Cu care te-am învățat.
Nu mă osândi, vai mie!
C-am căzut în sărăcie.

E nevoie să-ți explic:
Ești prea mare. Fă-te mic.
Uită regula o dată
Și, cu cartea dezvățată,
Mergi nițel de-a bușile.

Poți închide ușile,
De ți-e teamă și rușine
Să te faci de râs ca mine.
Ieși din dogmă și, tiptil,
Fă-te la citit copil.
Asta, Domnule Confrate,
Dă alean și sănătate.
Eu, cum vezi, încet, încet,
M-am făcut analfabet.

atunci, este întâmpinat de critica literară ca un eveniment. Din acest moment Arghezi dă la tipar, cu o întrerupere între 1947 și 1954, numeroase volume de poezii și de proză, până către sfârșitul vieții, înnoindu-și în repetate rânduri viziunea poetică. Este unul dintre marii scriitori români a cărui personalitate se lasă greu definită.

Alte repere bibliografice: *Flori de mucigai* (versuri, 1931) este una dintre cele mai temerare încercări românești de a practica „estetica urâtului" în poezie. *Cărticică de seară* (versuri, 1935) închipuie, dimpotrivă, o lume a purității, a inocenței. *Hore* (versuri, 1939) este, în perioada interbelică, volumul cel mai reprezentativ pentru creația jucăușă a poetului.

NOTE LEXICALE

dogmă, s.f. – ansamblu de idei fundamentale, considerate indiscutabile într-o religie (sau într-o concepție filosofică).
alean, s.n. – (în text) mângâiere, liniștire.

Poezia *Prefață* deschide placheta *Țara piticilor* (1947).

DISCUTAREA TEXTULUI

Ce impresie vă trezește poezia la prima lectură? Ilustrați-vă opinia cu exemple din text.

• JOC ȘI ROSTIRE

1 Textul cuprinde o serie de cuvinte care se referă la joc. Identificați-le.

2 Care credeți că este tema poeziei? Alegeți dintre următoarele variante: copilăria • jocul • creația • competiția.

3 Găsiți în text secvențe care ilustrează diferite ipostaze ale jocului. Vă puteți orienta după sugestiile de la exercițiul 3 din secvența *Pentru început* (pagina 10).

4 Identificați inversiunile din text. Care dintre ele vi se pare cea mai surprinzătoare?

5 Explicați ce este neobișnuit în următoarele construcții: „stihuri vreo câteva sute", „tovarășii de coate", „multe altele povești", „mai frumoase și mai scrise", „cu cartea dezvățată".

6 Ce sugerează astfel de întrebuințări ale limbii? Alegeți dintre următoarele variante sau formulați un răspuns propriu:
- stângăciile copilului în vorbire;
- creativitatea copilului în exprimare;
- inventivitatea lingvistică a poetului;
- spontaneitatea rostirii.

• COPII ȘI ADULȚI

1 Pentru cine scriu cei care participă la „rămășag"? Indicați în text secvența corespunzătoare.

2 Cui credeți că i se adresează poezia *Prefață*: copiilor, adulților sau și unora, și altora? Argumentați cu exemple din text.

DICȚIONAR LITERAR

Cartea cu jucării (1931) este un volum de proze scurte de Tudor Arghezi, pe care el însuși le consideră „jucării" pentru cei mici și pentru cei mari. Personajele cărții sunt tătuțu, măicuța și cei doi copii ai autorului: Baruțu și Mițu(ra).
Inversiune – procedeu sintactic, care constă în modificarea ordinii obișnuite a cuvintelor în enunț.
Prefața este un text care precedă o operă, cuprinzând, de regulă, lămuriri privitoare la aceasta. Ea poate să aparțină autorului sau unui specialist, care prezintă sau recomandă opera respectivă.
Autor – persoană care a produs o operă literară, artistică sau științifică.
Cititor – cel care citește. Pentru cei care constituie publicul textelor orale sau al altor creații artistice, se folosesc și termeni precum **ascultător**, **privitor**, **spectator** etc. Pentru toate aceste tipuri de public se folosește termenul de **receptor –** cel care receptează o creație artistică, un mesaj etc.

DICȚIONAR LITERAR

Tema reprezintă ideea centrală/aspectul la care se referă un text („despre ce este vorba”, în linii mari, în text). Se pot identifica numeroase teme care apar frecvent în literatură: copilăria, dragostea, prietenia, războiul, viața de zi cu zi, călătoria etc. De multe ori, identificarea temei unui text este relativă, depinzând de nivelul de generalitate la care se face această operație (de exemplu: dragostea sau dragostea neîmplinită, orașul sau orașul de provincie etc.) sau chiar de interpretarea textului în cauză.

Motiv literar – unitate minimală în structura unui text, care ajută la conturarea temei și a semnificației acestuia. Același motiv literar poate fi regăsit în creații diferite. Cel mai adesea, motivele se referă la situații tipice: despărțirea de iubită, rivalitatea între frați, așteptarea în singurătate, pierderea unei scrisori, călătoria în lumea subpământeană etc.

Artă poetică – text în care un autor își exprimă, prin mijloace artistice specifice operei literare, concepția despre creație.

Joan Miró, *Dansatori acrobatici*

PERSONALITĂȚI

Joan Miró (1893 – 1983), pictor, sculptor și grafician spaniol. Pornind de la banalul cotidian, acesta creează o lume imaginară, de umor și poezie, folosind semne și figuri care amintesc de picturile făcute de copii.

3 Poezia este alcătuită din două părți. Identificați-le, arătând ce anume marchează granița dintre ele.

4 Grupați cuvintele și expresiile de mai jos în funcție de registrul stilistic căruia îi aparțin: familiar (colocvial) sau cult (elevat).
• analfabet • confrate • dogmă • pe nerăsuflate • prinsoare • rămășag • regulă

5 Observați distribuția cuvintelor și expresiilor date în cele două părți ale poeziei. Cum explicați cele observate?

6 Identificați în text aspecte caracteristice unei prefețe (adresarea către cititor, explicarea intențiilor autorului, prevenirea cititorului asupra modului cum trebuie citită cartea etc.).

7 Cui credeți că i se adresează poetul cu formula „Domnule Confrate”? Explicați ortografierea cu majuscule.

• ARTA POETICĂ

1 *Prefață* poate fi considerată și o artă poetică. Identificați, în partea a doua a textului, secvențele care exprimă o opțiune polemică a autorului în raport cu modul de a scrie al altora și chiar cu propria creație anterioară.

2 Jocul descris în prima parte a poeziei poate fi văzut ca o expresie a actului creației. Ce trăsături ale acesteia sunt evidențiate în text?

3 Cum interpretați, având în vedere răspunsul la întrebarea anterioară, următoarea afirmație a autorului: „Nicio jucărie nu e mai frumoasă ca jucăria de vorbe.” (T. Arghezi, *Poveste cu oi*)

4 Ce semnificație are cuvântul „analfabet” din finalul poeziei?

DINCOLO DE TEXT

1 Pentru Tudor Arghezi, revenirea – prin creația artistică – la copilărie înseamnă o regăsire a inocenței. Credeți că vârsta copilăriei este, într-adevăr, un univers al purității sau că adulții vor să o vadă astfel? Discutați.

2 Citiți poezia *Cuvânt*, o altă artă poetică a lui Tudor Arghezi. Ce asemănări și ce diferențe puteți găsi între cele două texte la nivelul viziunii artistice, al tonului etc.?

3 Ce alte opere literare ați citit sau ați studiat în anii anteriori, în care apare motivul literar al întrecerii sau al rămășagului?

4 Cunoașteți opere literare în care copilăria este prezentată și în alte ipostaze? Exemplificați.

5 Priviți pictura lui Joan Miró și discutați despre ce vă atrage atenția. Credeți că există ceva comun între viziunea artistică a lui Miró despre creația plastică și cea a lui Arghezi despre creația poetică, descoperită în poezia *Prefață?*

ÎN LOC DE SFÂRȘIT

Pregătiți-vă să reacționați rapid! Alegeți două cuvinte din lista de mai jos. Scrieți-le pe o bucată de hârtie și dați-o colegului de bancă. Alcătuiți, fiecare, în cinci minute, o scurtă povestire, pornind de la cele două cuvinte primite.
• struț • ceasornicar • baclava • termită • sinuzită • cui • diazepam • gramofon • CD • vârtelniță

Joc de copii

PENTRU ÎNCEPUT

Vă prezentați la un interviu pentru a obține un post de răspundere. Instrucțiunea este următoarea: „De mâine sunteți numit ministrul apărării. Care sunt primele trei lucruri pe care le veți face?” Aveți 30 de secunde de gândire.
După răspunsul dat, credeți că veți obține postul pentru care candidați? Argumentați.

Erasmo
sau
A doua fotografie cu oameni mici

de Mircea Horia Simionescu

Eram președintele Republicii. Tocmai decretasem starea de război cu Rădulescu O. Armata lui era mai prost înzestrată tehnic, dar se bucura de sprijinul unor soldați excelenți, temerari, conduși de generalul Foca, un țigan masiv și impertinent. Politica lui Rădulescu, lipsită de prejudecăți rasiale, adusese în rândurile combatanților o grămadă de țigănuși iuți în mânuirea praștiei, capabili de fapte memorabile. Puneam la punct amănuntele luptei, ordonam deplasarea tancurilor pe strada Brâncoveanu și stabileam străji puternice pe Pârvan Popescu, pentru rezistență în caz de atac dinspre palatul domnesc. Bolovăneanu, comandantul Capitalei, încerca să mă convingă de oportunitatea folosirii unor atacuri aparente, care să atâțe pe dușman și să-l atragă în Alee, unde ar fi fost întâmpinat de grosul forțelor noastre și nimicit. Cercetam cu neîncredere planul lui când, printre rapoarte, mi se aduse vestea cumplită că Dinu Chiran, șeful Statului meu Major, împreună cu câțiva comandanți au furat secretele militare și au pus mâna pe depozitul principal de proiectile, declarându-se neutri. Simții pământul fugindu-mi de sub picioare. Chiran primise în chiar dimineața acelei zile peste un milion de franci noi-nouți pentru plata arsenalelor. Eram lovit în mod tâlhăresc. L-am chemat pe Oncescu Alexandru.

— Ce știi despre complotul lui Chiran? l-am întrebat.

— Știu că a încărcat muniția și a dus-o la el.

— Dar voi unde erați?

— Ni s-a spus că acesta este ordinul. A explicat că duce proiectilele la comandantul Anghel, șeful frontului 3.

— Ai cunoștință de motivele acestui act criminal?

— Da. Cred că este supărat pentru că i se arată atâta încredere lui Valerică Bolovăneanu, de felul lui cam palavragiu.

— Bine. Tu ce crezi despre trădarea lui Chiran?

— Eu cred că a procedat așa cum cer interesele Republicii, mi-a răspuns cu impertinență.

— Ieși afară, dacă nu vrei să te trimit în fața plutonului de execuție!

Bolovăneanu, care fusese de față la acest schimb de cuvinte și care reținuse, neîndoios, părerile lui Chiran despre el, se apropie:

— De mai multă vreme am observat în armata noastră o antipatie față de mine. Dacă un om care se devotează cu totul datoriei, armatei, necedând cu niciun pas fanteziilor unora ca Anghel, Chiran, Oncescu Alexandru, Pavelescu, Crișan, poate fi suspectat, atunci rostul meu este în altă parte...

Mircea Horia Simionescu (1928 – 2011), prozator. Scriitorul însuși relatează că ar fi jurat, împreună cu alți colegi de liceu din Târgoviște, să nu publice nimic până la patruzeci de ani. Prima carte, *Ingeniosul bine temperat. Dicționar onomastic*, îi apare în 1969, deschizând drumul unei bogate cariere literare. Este un scriitor extrem de inventiv, construind, alături de romane, cărți de o factură aparte. Împreună cu foștii colegi (Radu Petrescu, Costache Olăreanu ș.a.), reuniți ulterior de critică sub titulatura de „scriitorii târgovișteni” sau „Școala de la Târgoviște”, are o influență deosebită asupra generațiilor următoare de prozatori și de poeți.

Alte repere bibliografice: *Ingeniosul bine temperat*, ciclu alcătuit din patru volume: *Dicționar onomastic* (1969), colecție de fișe pline de umor și fantezie, unde fiecare nume înregistrat devine un „personaj” cu propriile însușiri și întâmplări; *Bibliografia generală* (1971), care parodiază falsa erudiție printr-o antologie de comentarii la scrieri inexistente; *Jumătate plus unu* (1976), continuare a „dicționarului”; *Breviar* (1980), o falsă „istorie a calamităților”, amestec derutant de texte diferite, de referințe culturale reale și imaginare – opere care se adresează cititorilor rafinați.

Erasmo sau A doua fotografie cu oameni mici face parte din volumul *Dicționar onomastic* (1969), din ciclul *Ingeniosul bine temperat*.

— Stai, Valerică, nu te pripi! Ai răbdare! Am să cercetez. Pe cine contăm?

— Singurul om în care am încredere este Hector Bosoancă! Ăsta este un om excepțional!

— Bine, lasă-mă singur!

Gândurile mi se învălmășeau în cap. Până atunci nu trăisem o asemenea derută, deși trecusem prin situații obiective mai critice. Valerică Bolovăneanu n-avea încredere decât în... Hector Bosoancă!

Cine era acest Bosoancă? Fiu al unui subinginer de la sonde, Hector era unul dintre acei oameni lipicioși care vor să intre cu orice preț în cercul celor importanți. Apărea spre seară la mine, îmi lăuda exagerat lucrurile de prin casă, îmi făcea o horă de cuvinte dulci, care puteau să mă cucerească, dacă nu tresăream cu indignare.

— Ești omul cel mai înzestrat dintre noi toți, spunea. Ai calități pe care ți le apreciez în chip deosebit. Uite, mă refer la scrisul tău. Grafologic, mi se pare tulburător. Ai o voință puternică, menită să te conducă la fapte mari. Voința îți este dublată de o excelentă inteligență, de o mie de ori mai vie decât a lui Cruceanu, care trece drept un om inteligent din creștet până în tălpi... etc.

Mă analiza din punct de vedere filosofic și practic, nu ca un psiholog, ci ca un farmacist, stabilind dozele, notând fiecare detaliu calitativ.

— Un singur om, din câți cunosc, îți seamănă, fiind aproape tot atât de înzestrat, dar lipsit de generozitatea ta! E Valerică Bolovăneanu.

Atunci când îmi repetase de câteva ori numele lui Valerică nu dădusem importanță faptului, deși mă atinsese neplăcut asemănarea pe care o stabilise între mine și el. Acum îmi apăreau toate foarte clar. Hector Bosoancă și Valerică Bolovăneanu se sprijineau reciproc, mă înconjurau cu fel de fel de amabilități și își făceau împreună drum spre conducere.

Chemai pe Titișor, mareșalul armatei, ministru de externe și președinte al Băncii Naționale, fratele meu:

— Spune-mi, Titișor, ce vor ăștia – Bosoancă și Bolovăneanu? Ce vor ceilalți, Chiran, Anghel, Oncescu? Se petrec sub ochii mei lucruri cărora nu le găsesc explicația...

— Ești un prost slab de înger. Te trag pe sfoară toți, nu vezi? Bosoancă vine pe la noi ca să se joace cu mașinile de pompieri aduse de nenea Titu, pe cea albastră el a turtit-o. Îți ia din raft de fiecare dată câte-o carte. Ți-a mai înapoiat vreuna? Unde sunt *Lir și Tibișir, Neață în Africa, Un Robinson elvețian*? Vezi? Valerică vine să se dea cu sania. Ieri a dispărut cu patru popice și o bilă – cea mai bună. E un tâmpit. Știi ce-a făcut zilele trecute? A rupt coșul de paie pe care-l scosese mama la soare și în care a încercat să intre, deși nu încăpea. În plus, îmi ia toate creioanele colorate și mi le strică. Mi le dă înapoi ciozvârte. Am vorbit cu Jean Băilă că, dacă mai face pe nebunu', îl prindem și-i dăm o mamă de bătaie să ne țină minte... Cât despre Bosoancă, să nu-l mai văd pe-aici! Mi-a spus – după ce că i-ai dat bicicleta! – că tu ai spart geamul de la Balaban și că te spune...

— Ce vorbești?! E, într-adevăr, tâmpit!

— Acuma știi asta?!

După o pauză întrebai:

— Dar Anghel, Oncescu Alexandru, Chiran?

— Ei sunt băieți buni. Au dus muniția acasă la Vică Anghel, ca să n-o distrugă Valerică. A stricat mai mult de douăzeci de grenade pe pisica aia galbenă a lui Șotângeanu. Rămânem fără grenade și așa...

Pe când stăteam de vorbă, printr-un semnal vocal semănând cu strigătul cucuvelei, se anunță Jean Băilă.

— I-ați dat prăștia cu crăcan lui Hector Bosoancă?

— Iar Bosoancă? țipai prezidențial.

Copii jucându-se în ruine, Viena (1953)

— Era adineauri în Alee cu Valerică, dădeau mere de la domnu' Drăguț Demetrescu. O să vie iar madam Drăguț să se plângă că-i spargem tabla...

— Titișor!

— Ordonați!

— Du-te și ia-le prașția. Suntem în pragul marii bătălii și armamentul de intimidare ne lipsește.

— Dar ce, mai dăm lupta? râse frate-meu. Fugi de-aci! Nu mai ai cu cine purta bătălia. Eu nu lupt.

— Ești trădător!

— Ei, și? În ce mă privește, mă duc la Vică să înființăm împreună o loterie cu poze.

— Cosmopolitule!

Eram trădat de toți. Republica zăcea la pământ. Mă închisei în camera mică de pe sală și, așezat pe un balot cu lână abia scărmănată, plânsei amar. Apoi, hotărât să acționez, mă așezai la scris și, timp de câteva ore, semnai decrete de convocare a parlamentului, de mobilizare a rezerviștilor Piți Constantinescu și Costel Ciocârdia, reorganizai arsenalul, așezai noi impozite pe populație și desenai pe-o foaie de caiet de matematică planul unei noi linii Maginot și al unui tanc cu trei roți. Ca răzbunare, îl spusei mamei pe Crișan, care făcuse din nou pipi pe peretele de la scară.

Seara scrisei prima poezie de dragoste, închinată Silviei.

DISCUTAREA TEXTULUI

Ați jucat în copilărie jocuri asemănătoare cu cel povestit? Ce rol aveați? Cum vă simțeați în acel rol?

• JOC ȘI SERIOZITATE

1 Credeți că în text este relatată o întâmplare trăită de către autor? Argumentați.

2 Recitiți textul cu atenție. Care credeți că este vârsta protagoniștilor? Comentați, în acest sens, expresia „oameni mici" din titlu.

3 Ce vi se pare neobișnuit în felul în care începe relatarea („Eram președintele Republicii")? Amintiți-vă momentele subiectului, specifice unei narațiuni. Cum începe, de obicei, un text narativ?

4 De ce în text nu apar cuvinte precum *joc*, *joacă* sau a *se juca*? Alegeți dintre variantele de mai jos:
- personajele iau jocul în serios;
- naratorul se identifică perfect cu personajul;
- nu este vorba despre un joc.

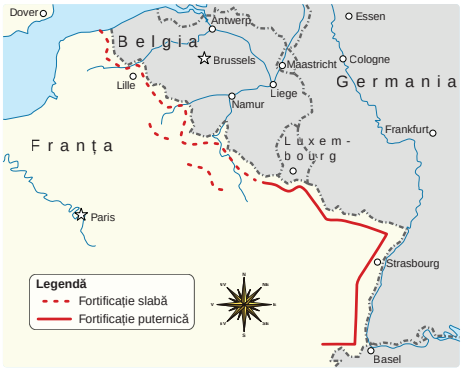
5 Ce semnificație are finalul textului? Alegeți una dintre variantele de mai jos și discutați-o:
- intrarea într-un altfel de joc;
- schimbarea dispoziției sufletești a personajului-narator;
- părăsirea vârstei copilăriei și intrarea în adolescență.

• LIMBAJ ȘI COMPORTAMENT

1 Observați limbajul naratorului (adult) și pe cel al personajelor (copii); examinați, în acest sens, primul paragraf, replica lui Bolovăneanu („— De mai multă vreme ..."), precum și pe cea a lui Bosoancă („— Ești omul cel mai înzestrat ...").

ENCICLOPEDIE

Linia Maginot – linie de fortificație, construită pe frontiera de nord-est a Franței, între 1927 și 1936, de André Maginot, cu scopul de a apăra Franța de invazia germană.

NOTE LEXICALE

oportunitate, s.f. – ocazie, prilej, moment prielnic, favorabil.

arsenal, s.n. – 1. întreprindere sau clădire în care se repară, se fabrică și se depozitează armament; 2. (fig.) totalitatea mijloacelor tehnice de luptă.

grafologie, s.f. – studiul particularităților individuale ale scrisului.

ciozvârtă, s.f. – bucată mare de carne; halcă; (în text) bucată dintr-un obiect.

cosmopolit, adj. – indiferent față de tradițiile propriului popor, influențat de alte culturi; (în text) influențat de străini și indiferent față de ai săi.

DICȚIONAR LITERAR

Momentele subiectului – etapele acțiunii înfățișate într-un text narativ: *expoziționea* (în care se dau informații despre locul și timpul acțiunii și despre personajele implicate în aceasta sau despre *situația inițială,* cea de la care pornește șirul de întâmplări ce urmează să fie relatate), *intriga* sau *conflictul* (elementul care perturbă situația inițială și declanșează evenimentele narate), *desfășurarea acțiunii*, *punctul culminant* și *deznodământul* (încheierea acțiunii, ajungerea într-un punct de echilibru, într-o *situație finală*).

Narator (sau **povestitor) –** cel care narează sau povestește niște întâmplări reale sau imaginare, cel care comunică, oral sau în scris, o narațiune.

Personaj – cel care acționează sau e implicat în acțiunea înfățișată într-o scriere epică, dramatică, uneori și lirică. Cel mai adesea personajele prezente în creațiile literare sunt oameni, dar pot fi și alte ființe (animale, făpturi închipuite etc.) sau chiar obiecte (ca de exemplu în *Povestirea unui galbân* de V. Alecsandri). Personajele pot fi *principale* sau *secundare* (*episodice*, când apar numai în anumite momente în relatare), *statice* sau *dinamice,*

pozitive sau *negative, „plate”* (simple, previzibile) sau *„rotunde”* (complexe, imprevizibile). Personajele principale sunt adesea denumite și **eroi** sau **protagoniști**.
Verosimil (lat. *verosimilis*, „asemănător adevărului”) – termenul desemnează, în sens larg, ceea ce poate fi crezut, ceea ce e plauzibil, conform cu realitatea. Cu referire la literatură, înțelesul termenului a variat de-a lungul epocilor în privința a ce anume poate fi considerat credibil și ce nu într-o operă literară (privitor la trăsăturile de caracter ale personajelor, la comportamentul lor, la situațiile înfățișate etc.).

Secvență dintr-o reprezentație a piesei *Visul unei nopți de vară* de William Shakespeare

Starea de spirit la joc este de felul ei labilă. În fiece clipă, viața obișnuită poate reintra în drepturile ei fie printr-un șoc din afară, care strică jocul, fie printr-o încălcare a regulilor, fie din interior, printr-o discontinuitate a conștiinței ludice, printr-o deziluzie, printr-o trezire la realitate.

(Johan Huizinga, *Homo ludens*)

PERSONALITĂȚI

Johan Huizinga (1872 – 1945), eseist și istoric de artă olandez, autor al cărților *Erasmus* (dedicată filosofului olandez Erasmus din Rotterdam), *Amurgul Evului Mediu* și *Homo ludens*. Ultimul titlu este alcătuit dintr-o sintagmă latinească, după modelul *Homo sapiens*, putând fi tradusă prin „omul ca ființă căreia îi este specific jocul”.

2 Modul de exprimare folosit în aceleași secvențe vi se pare verosimil pentru vârsta personajelor? Argumentați.

3 Comparați dialogul din aceste secvențe cu schimbul de replici dintre „președintele Republicii” și fratele său, Titișor.

4 Identificați contraste similare în comportamentul personajelor, când infantil (copilăros), când matur.

• ROLURI

1 Ce ipostaze ale jocului, dintre cele menționate la exercițiul 3 (pagina 10), puteți identifica în text?

2 Alcătuiți schema guvernării în Republica înfățișată de autor. Definiți relațiile dintre personaje, având în vedere nu numai pozițiile pe care le ocupă în cadrul jocului, ci și raporturile existente între ele în afara acestuia (rudenie, prietenie, rivalitate, simpatie etc.).

3 Personajele din text își asumă anumite roluri. Expresia „a juca un rol” se folosește deopotrivă în teatru și în viață. Dați exemple și arătați prin ce se deosebește asumarea unui rol în joc, în teatru și în viață.

4 Personajele imită atitudinile și limbajul unor adulți în situații similare. Cum apreciați acest comportament? Alegeți dintre următoarele variante:
- pregătire pentru viață;
- lipsă de imaginație;
- prefăcătorie;
- evadare din lumea proprie.

• CINE SE JOACĂ?

1 În text apare, pe parcurs, o schimbare de planuri, trecându-se dinspre lumea jocului spre cea a realității. Identificați elementele care diferențiază aceste planuri.

2 Care dintre cele două lumi este percepută de personaje ca fiind mai serioasă: cea a jocului sau cea a realității?

3 De ce, până la urmă, jocul eșuează? Care credeți că este miza jocului pentru fiecare participant?

4 Cine credeți că se joacă în text: personajele, autorul sau și unele, și altul?

DINCOLO DE TEXT

1 Credeți că există și situații când adultul adoptă comportamentul copiilor? Dați exemple din experiența voastră sau din alte texte citite de voi.

2 Dați exemple – din limba română și din limbi străine cunoscute – de folosire a cuvintelor „joc”, „a juca” (sau a echivalentelor acestora), care să indice posibile înrudiri între joc și arte (de exemplu, jocul actorilor, *playing the piano* etc.).

ÎN LOC DE SFÂRȘIT

Discutați în ce măsură jocul creației din poezia *Prefață* de Tudor Arghezi seamănă cu joaca de-a guvernarea a copiilor din textul *Erasmo* sau *A doua fotografie cu oameni mici* de Mircea Horia Simionescu.

Invenție și ficțiune

1 Arătați care verbe din lista următoare vi se par mai apropiate ca sens de verbul „a inventa”: a născoci • a descoperi • a scorni • a crea • a imagina • a plăsmui • a închipui • a găsi • a minți • a produce.

2 Grupați verbele din lista de mai sus în funcție de apropierile de sens dintre ele. Comparați rezultatele în echipe de câte 4 – 5 elevi. Verificați dacă verbele selectate la exercițiul anterior fac parte din aceeași grupă sau din mai multe. Discutați.

3 Inventivitatea nu se manifestă doar în creația artistică. Dați exemple de alte activități în care ea are o importanță deosebită.

4 Recitiți poezia *Prefață* de Tudor Arghezi. Credeți că primele două verbe din versurile „Să mințim, să povestim/Ce-am știut și ce nu știm” se referă la două lucruri diferite (să mințim *și* să povestim) sau la același lucru (să mințim, *adică* să povestim)?

5 Ce înțeles poate avea cuvântul „fictiv”? Construiți enunțuri care să ilustreze sensurile enumerate: plăsmuit • imaginat • inventat • mincinos • fals • eronat.

6 Ce deosebire credeți că este între ficțiune, minciună și afirmație falsă? Țineți seama de următoarele repere:
- vorbitorul (scriitorul) știe/nu știe că ceea ce spune (scrie) nu este adevărat;
- ascultătorul (cititorul) știe/nu știe că ceea ce aude (citește) nu este adevărat.

7 În care dintre situațiile date autorul are datoria să nu inventeze? Argumentați-vă răspunsurile.
atunci când scrie un reportaj • atunci când povestește o întâmplare trăită unui grup de ascultători • atunci când transmite public niște știri • atunci când scrie un *curriculum vitae* • atunci când scrie un roman • atunci când redactează biografia unei personalități • atunci când scrie o scrisoare unui prieten • atunci când redactează textul unei reclame comerciale • atunci când participă la un joc.

8 Ficțiunea nu este nici adevărată, nici falsă. Universul său este inventat și totuși e perceput *ca și cum* ar fi real. Prin aceasta, ficțiunea se apropie de joc. Discutați aceste afirmații cu referire la textul din manual al lui Mircea Horia Simionescu.

9 Relatarea unui vis este o ficțiune? Argumentați-vă răspunsul.

10 Ce credeți că justifică nevoia oamenilor de a citi sau de a asculta texte în care sunt înfățișate lucruri inventate? Formulați cel puțin două răspunsuri. Comparați răspunsurile date.

Victor Brauner, *Suprarealistul*

DICȚIONAR

Ficțiune (lat. *fictio*, „închipuire”, „născocire”) – creație care prezintă fapte, personaje, situații, trăiri etc. inventate (imaginate). În literatură, ficțiunea absoarbe, într-un grad mai mare sau mai mic, elemente din realitate. O plăsmuire complet desprinsă de lumea cunoscută ar deveni de neînțeles.

Suprarealism – mișcare artistică europeană, activă îndeosebi între 1920 și 1940, ce și-a propus să exploreze posibilitățile de îmbogățire a personalității omenești prin eliberarea forțelor psihice de sub controlul conștiinței, al rațiunii. Atât în literatură, cât și în pictură, artiștii suprarealiști sunt interesați de resursele imaginative ale visului, ale spontaneității totale.